

TRT Köy Yayınlarında Amaç, İlke ve Öncelikler*

Prof. Dr. Cevat GERAY*

TRT köy yayınlarının amaç, erek, ilke ve önceliklerini saptarken köyün bağımsız bir birim olarak ele alınması yanlıtıdır. Oysa, köy ana toplumun ekonomik, kültürel, toplumsal yapısına, özelliklerin bağımlı bir toplum birimidir. Kırsal alanın toplumsal ekonomik koşullarından köyü soyutlayamayız. Köyün, çevre köy, kasaba, kent ve ana kentlerle toplumsal, ekonomik, kültürel açılarından karşılıklı etkileşim içinde bulunduğu gözden kaçırılmamalıdır. Bunun gibi, kırsal alandaki toplumsal değişim, kentleşme, işleyimleşme, kitle iletişim süreçlerinden, üretim, ulaşım, pazarlama, örgütlenme çizgilerinden bağımsız düşünülemez.

KÖY VE TOPLUMUN YAPISI

Bu nedenle ilkönce 1980 Türkiye'sinde toplum yapısının özelliklerini kısaca gözden geçirmekte yarar vardır. Bilindiği gibi, Türkiye geleneksel toplumdaki işleyim toplumuna geçiş aşamasında olan ikili toplumsal yapıya sahiptir. Toplumda hem işleyim öncesi toplumun geleneksel (yarı feodal), hem de işleyim toplumunun çağdaş (ilkel kapitalist) özellikleri bir arada bulunmaktadır. Okur-yazarlık, okulluşma, örgün öğrenimi bitirme oranları, kısacası eğitim düzeyimiz düşüktür. Eğitimde fırsat ve olanak eşitliği gerçekleşmemiştir. Köy çocuklarının öğrenim olanakları daha da sınırlıdır. Tarımda işleyimde üretim, verim, buna bağılı olarak gelir düzeyi düşüklüğü, ekonomimizin temel sorunlarından biridir. Türkiye'nin ekonomisi tarıma dayalıdır. Tarımda ilkel uygulamalar yaygındır. Tarım kesiminde geniş bir mevsimlik ve gizli işsizlik vardır. Ülkenin daha çok kentleşmiş, daha çok gelişmiş özeklerine yönelik bir dengesiz kentleşme olgusu gözlenmektedir. Üstelik, kentleşme, işleyimleşmeden önde gitmektedir. Ulusal gelirin üretime katılanlar arasındaki dağılışı da dengesizdir.

KÖYLÜLÜĞÜN TOPLUMSAL YAPISI

Köyün, ülkemizde köylülüğün içinde bulunduğu toplumsal, ekonomik koşulları dikkate alınmadıkça TRT yayınları gerçekçi amaçla-

*TRT Kurumunca Köy ve Tarım Yayınları Danışma Kurulu toplantısına yazarın 3 Haziran 1980 günü sunduğu bildirin özeti.

**Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı.

ra yöneltilemez. Kırsal kesimde toprak-insan ilişkileri hakça değildir. Çiftçi ailelerinden büyük çoğunluğu ya topraksız ya da geçimini sağlayamayacak ölçüde az topraklıdır. Topraksız ya da az topraklı çiftçiler, ortakçı, yarıcı ve benzeri yollardan başkalarının toprakları üzerinde yarı-feodal ilişkiler içinde çalışmakta, emek ve ürün rantı ödemekte, böylece artı ürününü elinden kaptırmaktadır. Tarım işçisi olarak çalışanların da hiçbir toplumsal güvencesi yoktur. Köydeki toprakların beşte birini kentte oturanlar, köy dışında yaşayanlar, denetimleri altında bulundurmaktadır. Mülksüzleşme başlamıştır. Toprakların büyük işletmelerde yoğunlaşması, tekelleşmesi oranı artmaktadır. Kırsal kesimdeki gelir dağılımı da toprak dağılımı gibi denkser değildir. İşlenen tarım topraklarının yaklaşık yarısı traktörle sürülmektedir. Toprak darlığı, geçim sıkıntısı, işsizlik gibi nedenler yanında, ulaşım ve iletişim olanaklarının gelişmesi sonucu köyden göç hızlanmıştır. Köylünün gözü kentlerde dir. Yüzyılın sonlarında nüfusun büyük çoğunluğunun kentlerde toplanacağı kestirilebiliyor.

Öte yandan, köylülüğü tek bir sınıf ya da katman olarak görmek sakıncalıdır. Toprak sahipliğine, işletme büyüklüğüne, gelir düzeylerine bakarak köydeki toplumsal katmanları şöylece sıralayabiliriz: Tarım işçileri (% 13); küçük köylüler (% 66.4'ü); orta köylüler (% 8.6); zengin köylü (% 0.2) toprak ağası (% 0.2). Görüldüğü gibi, Türkiye'de köylü ailelerin büyük çoğunluğu (% 80'i) küçük üreticilerden oluşmaktadır. Köye yönelik yayınlarda, yukarıda açıklanan toplumsal ekonomik yapıyı, insan-toprak, üretim, iyelik ilişkilerini, bunların ortaya koyduğu katmanları dikkate almak, önceliği tarım işçisi yoksul ve küçük köylü katmanlarına yöneltmek, toplumsal denkserlik gereğidir.

«Üretim ve verimi arttırma», «köylüyü toprağa (vatana) bağlama» çabalarının topraksız ya da az topraklı köylü için hiçbir anlamı kalmamaktadır. Yeniliklerin, çağcıl girdilerin benimsenip uygulanması, büyük çoğunluğu oluşturan cüce ve küçük işletmeler için çekici olmamaktadır. Yayınların orta ve büyük çiftçileri hizmet eder durumuna düşürdüğünden sakıncalıdır. Nüfus artışı, makinalaşma, toprak anlaşmazlıkları, kan davası, geçim sıkıntısı yüzünden tarımdan, köyden kopan köylünün kentlere göçmesi olayı, işleyimleşme, ulaşım olanaklarındaki gelişme gibi nedenlerle giderek hızlandığı bir Türkiye'de köylüyü toprağa bağlama çabasının ne denli gerçeklere aykırı düştüğü açıktır. Hele toprağa bağlanmayı «vatana bağlanma» ile eş anlamlı gören TRT 1980 planı, tutucu bir anlayışı yansıtmaktadır.

TRT'nin köye yönelik eğitim yayınlarının ana amacı köylüye, içinde bulunduğu çevreye ve topluma ilişkin temel kavram ve bilgileri, günlük uğraşında gerekli bilgi ve becerileri vermek köylünün ekonomik sorunları üzerinde aydınlanmasına ve bunlara çözüm yolları aramasına yardımcı olmaktadır.

Bunun yanında toplum (köy) kalkınması, tarımda işçi ve işveren ilişkileri çevre sorunları ve sağlık tüzel sorunlar konularında bilgi vermeli, köylüyü aydınlatmak, uyarmak, köylünün siyasal bilincinin gelişmesine kültürel eğitimine yardımcı olmak amacı da güdülmelidir.

Tarımda gelişme ve yapısal değişimin ön koşullarından biri olarak ileri uygulamaların gerekliliği konusunda köylünün ilgisini uyandırmak, bilgi ve bilinç düzeyini geliştirmek, devletin köylüye sağladığı hizmetler bunlardan yararlanma yolları konusunda uyarıcı, yöneltici bilgiler vermek yoluna gidilmelidir.

Köye yönelik eğitim yayınlarının ilkeleri şöyle sıralanabilir :

(1) Tüm konuları, Türkiye'nin üretim yapısını değiştirme eğilimine varmak için gerekli düzeltimler yönünde ve Anayasa ilkeleri ışığında uyarıcı, aydınlatıcı ve ortamı hazırlayıcı öz ve biçimde işlemek.

(2) Tüm üretim konu ve sorunlarının işlenmesinde üreticilerin genel olarak yurdun çıkarlarına aykırı olabilecek yamaca ve özendirme kampanyaları karşısında dikkatli olmak.

(3) Çağcıl tarımsal uygulamalara ve tarım giderlerine ilişkin bilgileri Türkiye'nin bugünkü koşulları içinde köylü çoğunluğunun yararına olarak gereksinimlerini karşılayacak ölçüde vermek.

(4) Köylünün örgütlenme ve kredi sorunlarını, köylünün çeşitli yollarla sömürülmesini önleyici, örgütlenmenin gereğini anlatıcı, kooperatifleşmede yanlış, amacı uygun olmayan gereksiz uygulamaları belirtici köylüyü uyarıcı öz ve biçimde işlemek.

(5) Devlet ile köylünün gönüllü işbirliğine dayanan, toplum kalkınmasının işlenmesinde, özendirilmesinde Türkiye'nin koşullarına uygun olmayan, gerçek dışı gereksiz ve yanlış uygulamaları önermekten kaçınmak; köylüyü uyandırıcı, bilinçlendirici, örgütlenmeye yöneltici ve eğitici yönleriyle işlemek.

(6) Ormancılık konularının ormancılıkla geçinen kitlelerin sorunlarına önem ve ağırlık vermek,

(7) Din konularını dinin çağcıl ahlakla da bağdaşabilen kişisel ve toplumsal ahlak kesimine yönelecek; akıl dışı, çağdışı düşen dogmatik kesimiyle ilgili konuları ele almayacak biçimde işlemek. Din

konularını boş inançlara, gericiliğe, dini siyasete araç olarak kullanmaya elverişli öz ve biçimde işlemekten kaçınmak, bunların zararlarını düşündürücü, inandırıcı bir dil ve deyişle anlatmak.

TRT eğitim izlencelerinin başarılı olabilmesi için aşağıdaki önlemler ileri sürülebilir :

1. İzlenceler, gereksinmelere, sorunlara dayalı olmalıdır. Eğitimsel süreci hızlandırmak, etkili kılmak amacıyla toplu izleme dinleme merkezleri kurulmalıdır. Bu merkezlerde yardımcı eğitim çalışmaları, gerekli eğitsel araç ve gereçler bulundurulmalıdır. Sonuçlar, dizgeli biçimde izlenip bilimsel yöntemlerle değerlendirilmelidir.

2. Yayınlar özekten çevreye değil, çevreden özeğe doğru geliştirilmeli, yerel ve bölgesel özellikler koşullar ve sorunlar dikkate alınmalıdır. İzlencelerin yayın bölgelerine göre, ekonomik, toplumsal, kültürel farklılıkları dikkate alarak tasarlanmalıdır.

3. Köy yayınlarında, toplum kalkınması çalışmalarının başarılı, başarısız yönleri, nedenleri, yerel önderliğin önemini içeren, gerçek yaşamdan seçilmiş örnekölaylara ağırlık verilmelidir. Kuru ve genel bilgiler yerine köylülerin ilgisini, dikkatini çekecek yerli malı somut örnekler yeğlenmelidir. Örnekölay araştırmaları, hem gereği olduğu gibi yansıtmaya hem de izleyiciyi, seyirciyi gerçek örnekler üzerinde düşündürmeye, tartışmaya, çözüm yolları geliştirmeye yönelmeye elverişli bir yöntemdir.

4. Eğitim, uygulamabilim alanındaki gelişmelerden de yararlanarak radyo ve televizyon yayınlarına yardımcı öbür eğitsel araç gereçleri de bir arada kullanmaya elverişli «uzaktan öğretim» ya da «çok araçlı eğitim» gibi yeni gelişmelerden TRT'nin yararlanması verici ve alıcı uçlarda buna göre düzenlemeler yapması gerekir.

5. Radyo ve Televizyon köy forumları oluşturulması, yayınların değerlendirilmesine büyük katkıda bulunulabilir.

Köy yayınlarının amaç, ilke, öncelik ve konularının saptanmasında, yayınların tasarlanmasında, yayın kalıbı (örneği)nin geliştirilmesinde, insangücü, teknik araç - gereç sağlanmasında, izlencelerin plana uygunluğunun denetlenmesinde, topluma, izleyici kitlelerine ilişkin özelliklere, gereksinimlere dayanılmalıdır. Her aşamada, TRT iç birimler, radyo ile televizyon arasında eşgüdüm sağlanmalıdır. TRT, ilgili kamu kuruluşlarıyla sürekli bir işbirliği kurmalıdır. TRT üst yönetimiyle radyo ve televizyon program birimlerinin ve yapımcıların demokratik biçimde katılmasına elverişli bir genel yayın planlanmasına gidilmesi zorunludur.